

26^η Ενότητα Ραψ. χ, στ.1-446

1. Οι φάσεις του φονικού

α. Ο Οδυσσέας τοξεύει εναντίον των μνηστήρων από το κατώφλι και σκοτώνει πρώτον τον Αντίνοο – τον μόνο που δεν κατάλαβε από ποιον σκοτώθηκε· οι άλλοι, ανίδεοι ακόμη, τον απειλούσαν. Όταν κατάλαβαν, καθώς δεν βρήκαν όπλα, του επιτέθηκαν με τα ατομικά τους ξίφη – όπλα άχρηστα απέναντι σε τοξότη που κατέχει στρατηγική θέση· βρήκαν έτσι τον θάνατο ο Ευρύμαχος κι ο Αμφίνομος (1-100).

β. Τα βέλη όμως του Οδυσσέα τελείωναν· εφοδιάστηκε τότε η ομάδα του με ασπίδες, δόρατα και κράνη, αλλά και αρκετοί μνηστήρες. Σχηματίστηκαν έτσι δύο μέτωπα ένοπλων αντιπάλων με αβέβαιη έκβαση και η σύγκρουση πήρε μορφή μάχης επικής, η εύνοια όμως της Αθηνάς στον Οδυσσέα κατέστησε άτρωτη σχεδόν την ομάδα του, ενώ η έχθρα της για τους μνηστήρες συνετέλεσε στην εξολόθρευσή τους. Η φάση αυτή συμπληρώθηκε με τρεις ικεσίες, την ατελέσφορη του Ληώδη (329 κ.ε.) που τελικά τον σκότωσε και του Φήμιου και του Μέδοντα, που δεν τους δολοφόνησε.

γ. Η τρίτη φάση, ως επίλογος του φονικού, επέχει θέση κάθαρσης, κυριολεκτικής και μεταφορικής, συμπλέκεται όμως και με τον θάνατο των αναίσχυντων υπηρετριών, που δεν σέβονταν την Πηνελόπη και διατηρούσαν ερωτικές σχέσεις με τους μνηστήρες, καθώς και του συνεργάτη των μνηστήρων, του Μελάνθιου. Τον καθαρισμό του χώρου από τα πτώματα ανέλαβαν ο Τηλέμαχος και ο Εύμαιος βοηθούμενοι από τις άπιστες δούλες, ενώ την απολύμανση και τον εξαγνισμό του παλατιού ανέλαβε ο ίδιος ο Οδυσσέας.

2. Η αιτιολόγηση του φονικού (με βάση τους στ. 37-63, 340-5, 434-46).

Ο Οδυσσέας κατηγορήσε στους μνηστήρες για τις εις βάρος του αδικίες, που συνεπάγονται θάνατο:

- για χρόνια κατέτρωγαν την περιουσία του·
- κοιμούνταν με τις δούλες του·
- διεκδικούσαν τη γυναίκα του και την εξουσία, χωρίς να έχει διαπιστωθεί ο θάνατός του·
- σχεδίαζαν τη δολοφονία του γιου του·
- δεν φοβήθηκαν καν τους θεούς ούτε τη δίκαιη εκδίκηση των ανθρώπων, που ήρθε η ώρα της.

Στον Οδυσσέα απάντησε ο Ευρύμαχος, με το γνωστό κολακευτικό αλλά και αχρείο τώρα ήθος του: δεν αρνήθηκε τις κατηγορίες, ενοχοποίησε όμως τον νεκρό Αντίνοο ως πρωταίτιο και μόνο υπεύθυνο και ζήτησε έλεος για τους υπόλοιπους, υποσχόμενος πλούσια υλική αποζημίωση (49-63). Αλλά ο Οδυσσέας αρνήθηκε κάθε συμβιβασμό, παρόλο που καθόλου δεν περιφρονούσε τα υλικά αγαθά, και τους κάλεσε σε αναμέτρηση (64-72), ως υποχρεωμένος, σύμφωνα με τις περί δικαίου απαιτήσεις της εποχής, να πάρει εκδίκηση για τις αδικίες που του έγιναν (αυτοδικία). Δεν χάρηκε, ωστόσο, για το κατόρθωμά του, όπως προκύπτει από τον λόγο του προς την Ευρύκλεια που, μόλις αντίκρισε νεκρούς τους μνηστήρες, πήγε να αλαλάξει από χαρά· εκείνος αισθάνθηκε εντολοδόχος των θεών για να αποδοθεί δικαιοσύνη (434- 44) .

Ο Αντίνοος, ως ο κύριος εισηγητής της δολοφονίας του Τηλέμαχου και μάλιστα τρεις φορές (στις ραψωδίες δ, π, υ), ευθύνεται βέβαια περισσότερο, δεν μπορούν όμως ν' απαλλαγούν οι άλλοι από τις κατηγορίες αυτές, γιατί δεν διαχώρισαν τη θέση τους,

πράγμα που υπογραμμίζει ο Οδυσσέας στην απάντησή του προς τον ικέτη Ληώδη (341-5).

Η στάση του Οδυσσέα μετά τη μνηστηροφονία

Αφού πήρε την εκδίκησή του, ο Οδυσσέας καλεί την Ευρύκλεια, αλλά δεν της επιτρέπει να εκδηλώσει τη χαρά της. Σύμφωνα με τον Οδυσσέα δεν είναι όσιο (σύμφωνο με τους θεϊκούς κανόνες) να φέρεται κανείς αλαζονικά πάνω από νεκρό, ακόμη κι αν τον αντιπαθούσε ή τον μισούσε. Άλλωστε, πάντα σύμφωνα με τα λεγόμενα του Οδυσσέα, οι θεοί τούς έγγραφαν αυτό το πικρό τέλος, επειδή ήταν άδικοι. Δύο ηθικές αρχές αναγνωρίζονται εδώ:

- ο νεκρός πρέπει να γίνεται σεβαστός (440).
- οι θεοί τιμωρούν τους άδικους και ανόσιους (441-4).

Τώρα ήρθε η σειρά των δούλων: ο Οδυσσέας μαθαίνει από την Ευρύκλεια ποιοι/-ες δούλοι/-ες του δεν έδειξαν αφοσίωση και τους τιμωρεί.

η διεξοδική παρομοίωση των στ.410-416

Στους στίχους 410-416 οι μνηστήρες παρομοιάζονται με ψάρια που οι ψαράδες τα έπιασαν στα δίχτυα και να πέταξαν στην αμμουδιά. Ο ποιητής θέλει να τονίσει την εικόνα των νεκρών μνηστήρων, που είναι σωριασμένοι ο ένας πάνω στον άλλον –ένας σωρός άψυχα σώματα.